

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

проф., к.в.н. В.І. Ткаченко, к.т.н. М.І. Гіневський, С.Ю. Гайдаров

У статті розглянуті питання щодо втілення дистанційної форми навчання у систему військової освіти.

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки і нових інформаційних технологій став поштовхом до розвитку інформаційного суспільства. Об'єктивним процесом постіндустріального інформаційного суспільства є інформатизація освіти. Вона полягає в глобальній інформатизації інтелектуальної діяльності за рахунок використання інформаційних технологій. Інформаційні технології за своїми дидактичними властивостями впливають на всі компоненти навчання. Завдяки процесу інформатизації стало можливою нова синтетична, інтегральна гуманістична форма навчання – дистанційне навчання, яке вбирає до себе кращі риси традиційних форм навчання і добре з ними інтегрується [1]. Згідно із Законом України „Про вищу освіту” дистанційна освіта набула офіційного статусу самостійної форми навчання і розвивається швидкими темпами.

Обґрунтуємо доцільність створення системи дистанційного навчання у Збройних Силах України. В Україні та за кордоном вже накопичений значний досвід впровадження дистанційного навчання. Увага до цієї форми навчання спостерігається як у цивільній, так і у військовій системі освіти. В умовах подальшої інтеграції військової і цивільної освіти стає очевидним, що науково-дослідна та практична робота у військових навчальних закладах над проблемами дистанційного навчання повинна бути постійною і безперервною. Але слід зауважити, що специфіка підготовки військових фахівців визначає деякі особливості впровадження дистанційної форми навчання в системі військової освіти. Освітній процес за дистанційною формою навчання на першому етапі втілення можна поділити на чотири напрями:

- навчання в межах системи військової освіти слухачів, студентів ВНЗ (підготовка офіцерів запасу), фахівців для інших силових структур та іноземних військовослужбовців;
- підвищення кваліфікації та курсова підготовка офіцерів Збройних Сил України;
- надання можливості військовослужбовцям строкової служби (служби за контрактом) отримати освіту за дистанційною формою навчання за рахунок МО України (умови контракту);

– надання можливості військовослужбовцям Збройних Сил України отримати вищу освіту за дистанційною формою навчання за особистий рахунок.

Дистанційна форма навчання у системі військової освіти призвана вирішувати специфічні завдання, які важко досягнути при звичайних формах навчання і які відносяться до: впровадження нових педагогічних технологій навчання; застосування засобів телекомунікаційного зв'язку; розвитку творчої складової освіти; створення віртуального інформаційно-освітнього середовища.

Тому для реалізації освітянського процесу у системі військової освіти за дистанційною формою навчання необхідне створення системи дистанційного навчання військової освіти, яке передбачає: створення нової нормативно-правової бази; визначення джерел фінансування; створення організаційних структур, які забезпечать реалізацію цієї форми навчання.

Можна виділити наступні чинники і процеси, що призводять до необхідності й можливості використання дистанційного навчання: нові вимоги до освіти (зокрема, доступність, невисока вартість навчання обмеження за часом навчання та ін.); підвищення кількості бажаючих отримати освіти через підвищення її престижу; поява і розвиток якісно нових засобів інформаційних технологій і яскраво виражений процес інформатизації; посилення міжнародної інтеграції.

Розглянемо специфічні принципи, властиві системи дистанційного навчання [2, 3]:

1. Принцип гуманістичності навчання.
2. Принцип пріоритетності педагогічного підходу при плануванні освітнього процесу в системі дистанційного навчання. Суть принципу полягає в тому, що розробку системи дистанційного навчання необхідно починати з формування теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, що передбачається реалізувати.
3. Принцип педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій. Він потребує педагогічної оцінки ефективності кожного кроку планування і створення системи дистанційного навчання.
4. Принцип вибору змісту освіти. Зміст створеної системи дистанційного навчання повинен відповідати нормативним вимогам Державного стандарту України.
5. Принцип стартового рівня освіти. Ефективне навчання в системі дистанційної освіти потребує певного рівня знань, умінь, навичок.
6. Принцип відповідності технологій навчання. Технології навчання повинні бути адекватні моделям дистанційної освіти.
7. Принцип мобільності навчання. Він полягає у створенні інформаційних мереж, баз і банків знань, даних для дистанційного навчання, що дозволяє навчасемому коректувати або доповнювати свою освітню програму в необхідному напрямку при відсутності відповідних послуг у складі освіти, де він навчається.

8. Принцип неантагоністичності дистанційного навчання існуючим формам освіти.

Аналіз процесу дистанційного навчання при умові його впровадження у систему військової освіти дозволив виявити ряд особливостей, які надані нижче.

1. Модульність. В основу програми дистанційної форми навчання покладається модульний принцип; кожний окремих курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму.

2. Гнучкість. Військовослужбовці, що одержують освіту за дистанційною формою навчання, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці.

3. Далекодійність: відстань від міста знаходження навчаючого до освітянського закладу за умовою високоякісного телекомунікаційного зв'язку не є перешкодою для ефективного освітянського процесу.

4. Асинхронність. Має на увазі той факт, що в процесі навчання навчальних і викладач можуть реалізувати технології навчання незалежно від часу, тобто за зручним для кожного розкладом і темпом.

5. Охоплення: одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості навчальних, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку навчальних між собою та з викладачами.

6. Паралельність: навчання здійснюється одночасно із службовою діяльністю, тобто без відриву від виконання службових обов'язків.

7. Економічність: ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку військових фахівців.

8. Інтернаціональність: можливість одержати освіту у військових навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни, та надавати освітні послуги іноземним військовослужбовцям.

9. Нова роль викладача: дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає.

10. Підвищення творчого та інтелектуального потенціалу військовослужбовця, що отримує освіту за дистанційною формою навчання, за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вміння самостійно приймати відповідальні рішення.

11. Якість: якість дистанційної форми навчання не поступається якості очної форми навчання, оскільки для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали.

Виходячи з наказу Міністра оборони України від 20.05.1995 №128 „Про першочергові заходи в галузі інформації Збройних Сил України” та „Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні”, затвердженої Міністром освіти і науки України 20.12.2000 року, можна сформулювати основні завдання, що повинні виконуватися системою дистанційного навчання у ЗСУ:

- застосування дистанційних технологій в усіх формах навчання;
- організація та розвиток дистанційної форми навчання за напрямками підготовки фахівців;
- впровадження технологій дистанційного навчання як на всіх рівнях вищої та післядипломної освіти (перепідготовка та підвищення кваліфікації), так і навчання за окремими курсами або блоками курсів;
- формування нормативно-правового, організаційного, навчально-методичного, інформаційно-комунікаційного, матеріально-технічного, кадрового, економічного та фінансового забезпечення.

Для цього у першу чергу потрібно:

- удосконалення і розвиток телекомунікаційної інфраструктури МО України для реалізації технологій дистанційного навчання, включаючи створення інформаційно-телекомунікаційної мережі системи військової освіти (ІТМ СВО);
- створення в системі військової освіти електронних бібліотек дистанційних курсів;
- інтеграція систем дистанційного навчання ЗСУ у державну систему сучасної освіти.

Крім того, для ВВНЗ, що планує впровадити дистанційну форму навчання, необхідно визначити наступні вимоги:

- наявність електронних навчально-методичних комплексів для кожної навчальної дисципліни;
- наявність спеціальної корпоративної інформаційної системи електронного документообігу;
- наявність викладачів, які спеціально підготовлені для роботи в новому інформаційно-освітньому середовищі;
- наявність електронних форм перевірки знань навчаємих.

У Харківському військовому університеті на сьогодні ці вимоги вже виконані. Переважна кількість навчальних дисциплін забезпечена автоматизованими навчальними курсами (АНК) (у комп’ютерних класах діє більше 700 АНК або тестових програм), функціонує корпоративна інформаційна система електронного документообігу, яка постійно розширюється; практично всі викладачі ряд занять проводять у комп’ютерних класах, використовуючи сучасне мережне середовище, а електронні тестові програми перевірки знань навчаємих стали невід’ємною частиною практично всіх навчальних дисциплін. Для втілення системи дистанційного навчання у навчальний процес в ХВУ, крім правової основи, ще потрібно впровадити до навчального процесу мережеву корпоративну

електрону бібліотеку, наповнити її існуючими АНК та зв'язати з електронними бібліотеками інших ВВНЗ та ВНЗ України і подальшим виходом на міжнародний фонд підтримки дистанційного навчання.

Впровадження дистанційної форми навчання в системі військової системи України дозволить підняти освітній процес у Збройних Силах України на якісно новий рівень, що відповідатиме загальним потребам сучасних Збройних Сил.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борсук П.С. *Информатизация освіти – головний етап розвитку дистанційної форми навчання // Образование и виртуальность. – Х.: ХНУРЕ. – 2002. – С. 13-19.*
2. *Основы дистанционного обучения / Под ред. В.Н. Кухаренко. – Х.: ХГПУ, 1999. – 182 с.*
3. *Зайцева Л.В. От традиционного к дистанционному обучению // Новый коллектив. – 2000. - № 3 – С. 58-60.*

Надійшла 16.09.2002

Ткаченко Віктор Іванович, професор, кандидат військових наук, начальник ХВУ. У закінчив . Область наукових інтересів.

Гіневський Михайло Іванович, к.т.н., с.н.с., нач. ІОЦ у 1967 році закінчив Харківське вище військово-командне училище.

Гайдаров Сергій Юрійович, нач. НДЛ ІОЦ. У 1980 році закінчив Харківське вище військово-командне училище.
